

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

Традиційною і найбільш розвинутою формою міжнародних економічних відносин є зовнішня торгівля. Частка торгівлі займає близько 80% усього обсягу міжнародних економічних відносин.

Для будь-якої країни роль зовнішньої торгівлі важко переоцінити. За словами Джефрі Сакса, "економічний успіх будь-якої країни світу ґрунтується на зовнішній торгівлі. Ще жодній країні не вдалося створити здорову економіку, ізолювавши від світової економічної системи".

На сьогоднішній день активна участь країни у світовій торгівлі пов'язана з такими перевагами: вона дозволяє більш ефективно використовувати наявні в країні ресурси, приєднатись до світових досягнень науки і техніки, в прискорених темпах здійснити перебудову економіки країни, а також більш широко і різнопланово задовольняти потреби населення. Тому вивчення її сутності, динаміки розвитку і сучасної структури є важливим елементом для визначення зовнішньої політики держави його програм розвитку. Світова торгівля з середини ХХ ст. і по теперішній час розвивається під впливом несприятливих і сприятливих факторів.

Несприятливий фактор, який впливає на світову торгівлю: численні військові конфлікти, економічні блокади, спалахи протекціонізму, економічні кризи. Так, економічна криза 1974-1975 рр. привела до істотного скорочення товарообігу. У 2008 р оберт міжнародної торгівлі, за даними СОТ, становив 16200 млрд.дол. У 2009 р в розпал глобальної економічної кризи СОТ зафіксувала рекордний за 65 років спад світової торгівлі – на 12%.

Значний вплив на економіку країн і світову торгівлю надають **сприятливі фактори**, до яких можна віднести наступні:

1. Високі темпи зростання світового виробництва, особливо в період з 1950 по 1974 р Третя чверть ХХ ст. збіглася з підвищувальною фазою довгого "кондратьєвського циклу", який загалом налічує чотири цикли за версією Миколи Кондратьєва тривалістю у 50 років, з похибкою у 10 років(40-60 років).

Надалі темпи зростання світового господарства сповільнилися, впали і темпи приросту світового товарообігу. В цілому за період з 2005 по 2012 р. світовий експорт зростав у середньому на 3,5%, а світовий ВВП – на 2,5%. Відновлення світової економіки дало стрибок світовому експорту на 14% в 2010 р, однак міжнародна статистика зафіксувала в 2012 р приріст світового ВВП і світової торгівлі на рівні всього 2,5%.

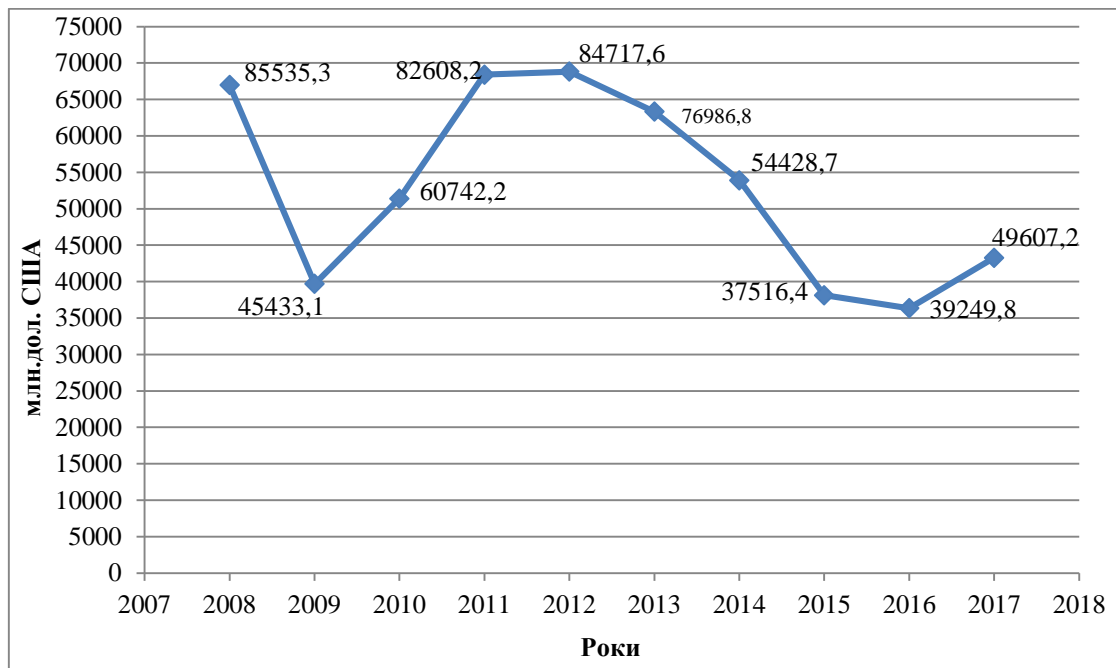

Рис. 1. Динаміка світового експорту (за період 2007 – 2018 роки)

Взявши за приклад відрізок з 2008 року, коли почалася глобальна економічна криза (тривала до 2009 року), і до 2018 року, на графіку можна чітко простежити різке зростання показників з 2009 року після глобальної економічної кризи по 2012 рік. Потім бачимо повільний спад до 2016 року. І вже з середини 2016 року до сьогодні спостерігаємо повільне зростання показників.

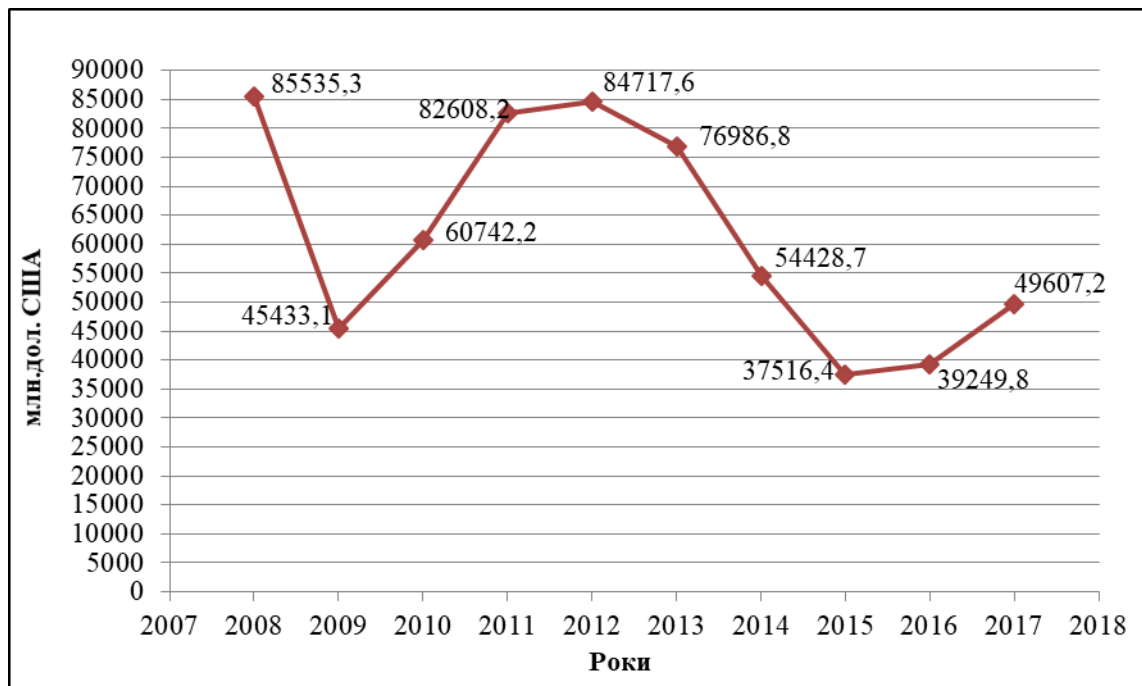

Рис. 2. Динаміка світового імпорту (за період 2007 – 2018 роки)

Аналізуючи графік динаміки світового імпорту, можна сказати, що з 2008 року по 2009 рік бачимо різкий спад показників. Після 2009 року і до 2012 року відбулося різке зростання показників. І починаючи з 2013 року ми спостерігаємо повільний спад економіки до 2015 року. Поступово з кінця 2015 року бачимо знову підвищення показників, яке відбувається і по сьогоднішній день. Якщо взяти до уваги більш значні відрізки часу, то можна побачити таку ж закономірність, так звані «хвилі Кондратьєва».

2. Вплив науково-технічної революції. Вона не тільки призвела до появи нових товарів, послуг і технологій, підвищенню їх якості, сприяла зростанню продуктивності праці і обсягу виробництва, а й проявилася в транспортній та інформаційній революції. Удосконалення транспортних засобів, особливо морського, збільшення його швидкості, дозволили скоротити час доставки вантажу, тим самим підвищити строк придатності товару. Використання контейнерів дало можливість механізувати, прискорити і здешевити вантажно-розвантажувальні роботи, а також перевозити товари різними видами магістрального транспорту. Розвиток глобальних інформаційних мереж типу Інтернет відкриває для експортерів та імпортерів широкі можливості отримання

різноманітної інформації про світовий ринок, рівні світових цін, якості товарів тощо. За допомогою Інтернету можна істотно скоротити час документообігу.

3. Діяльність ТНК. Транснаціональні корпорації – це основні експортери й імпортери товарів, послуг і технологій. Вони контролюють майже 2/3 міжнародної торгівлі, з яких 1/3 припадає на внутрішньої поставки. Основу їх діяльності становлять прямі іноземні інвестиції, але ТНК використовують комплексні форми проникнення на зарубіжні ринки;

4. Міжнародні економічні організації. Серед них є організації, діяльність яких непрямым чином сприяє міжнародній торгівлі, наприклад МВФ і Світовий банк. А є такі, функції яких прямо орієнтовані на зниження бар'єрів у міжнародній торгівлі, в першу чергу, ГАТТ(генеральна угода з тарифів і торгівлі) / СОТ, ЮНКТАД(Конференція ООН з торгівлі та розвитку), Міжнародна торгова палата (МТП) та ін. Завдяки ГАТТ / СОТ середньозважений рівень імпорتنих мит знизився з 65% в 1945 р до 2% в даний час.

5. Міжнародна економічна інтеграція – один з найголовніших сприятливих факторів. Вона проявляється у зближенні і симбіозі національних господарств сусідніх країн. Таким чином усувають митні бар'єри у взаємній торгівлі, а потім можуть створювати спільний митний простір: проводити загальну зовнішню політику і використовувати єдині митні тарифи та нетарифні обмеження. Інтеграційні процеси розвиваються у всіх групах країн і на всіх континентах, але особливо зрілі форми інтеграція набула в європейському регіоні. В даний час найбільші інтеграційні об'єднання країн – НАФТА(Північноамериканська зона вільної торгівлі), ЄС і АСЕАН(Асоціація держав південно-східної Азії) становлять 32% світової торгівлі.

6. Розпад колоніальних імперій і соціалістичної системи господарювання призвів до розширення числа учасників світової торгівлі і до активізації їхніх торгівельних зв'язків. Так, соціалістичні країни торгували головним чином один з одним, а сьогодні головними їхніми партнерами є розвинені країни.

7. Поглиблення міжнародного поділу праці, розвиток нових форм міжнародної спеціалізації(зокрема, подетальної та функціональної) збільшує в міжнародній торгівлі частку напівфабрикатів. Таким чином, перш ніж готовий продукт буде проданий, він неодноразово пройде через світовий ринок у вигляді сировини і проміжної продукції.

8. Лібералізація торгівельних режимів, що виразилася в зниженні загального рівня ввізних мит, зростанні прозорості національних ринків, виробленню загальних принципів і правил міжнародної торгівлі.

Всі ці позитивні фактори сприяли тому, що торгівля за темпами приросту товарообігу протягом усього післявоєнного періоду обганяла світове виробництво і, у свою чергу, стимулювала розвиток світового господарства. Проте в цілому висока динаміка міжнародного обміну характеризувалася нерівномірністю: "золотим століттям" міжнародної торгівлі можна назвати 1950-1960-і рр., Друга ж половина 1970-х – перша половина 1980-х, навпаки, характеризувалася уповільненням торгівлі, а в окремі роки навіть скороченням фізичного обсягу (наприклад, під час світової економічної кризи 1974-1975 рр.). Крім того, спостерігаються нерівномірні темпи приросту міжнародної торгівлі в різних групах країн.

Участь кожної окремої країни в міжнародному обміні крім обороту визначається сукупністю ряду показників. Так, експортна квота(розраховується як відношення експорту країни до ВВП) показує, яка частка виробленого всередині країни продукту призначена не для внутрішнього споживання, а для реалізації на світовому ринку. Середньосвітова експортна квота становить близько 25%, але вона сильно розрізняється по країнах. Найбільші величини характерні для малих високорозвинених країн Європи: Австрії, Данії, Люксембургу, Швеції та ін. (До 65%). Наприклад, експортна квота Австрії в 2012 р досягла 39,9%. а США – трохи більше 10%. Країни з великим внутрішнім ринком менш залежні від експорту. Загальною тенденцією є зростання експортної квоти різних країн.

Імпортна квота(розраховується як відношення імпорту до ВВП) говорить про те, яка частка внутрішніх потреб країни задовольняється за рахунок світового ринку. Середньосвітова імпортна квота дещо нижче – на рівні 20%. Як правило, країни з високою експортною квотою мають і високу імпортну квоту.

Зовнішньоторговельна квотаявляє собою дріб, у чисельнику якого оборот зовнішньої торгівлі, а в знаменнику – ВВП. Вона демонструє, яка частина національного продукту так чи інакше пов'язана з світовим ринком.

В даний час лідерами світової торгівлі є Китай, США і Німеччина: у 2012 р їх частки у світовому товарному експорті склали, за даними СОТ, відповідно 11.1; 8.4 і 7.6%. Головними імпортерами в 2012 р були США (частка у світовому імпорті 12,6%), Китай (9,8%) і Німеччина (6,3%). Таким чином можна зробити висновок, що зовнішня торгівля є досить нестабільною, цьому сприяють ряд позитивних та негативних факторів. Простежуючи певні відрізки часу, можна побачити що світова економіка є циклічною.

Список літератури

1. Авдокушин Е.Ф. Міжнародні економічні відносини. Навчальний посібник. – М.: Маркетинг, 1997.
2. Базилінська О.П. «Макроекономіка»: підручник. – К.: Либідь, 2002. – 256 с.
3. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx>
4. Політаєв А.В., Савельєва І.М. Цикли Кондратьєва і розвиток капіталізму. М., 2013 г.
5. Сакс Дж. Ринкова економіка і Росія. – М.: Економіка, 1994. – С. 244.
6. Світова економіка: Підручник/ А.С. Філіпенко. В.С. Будкін, О.І. Рогач та ін. – К.: Либідь.2007. – 640с

7. Терехов Є.М., Прокопенко О.В. Вплив транснаціональних корпорацій на розвиток національних економічних систем // Вісник СумДУ. – 2010. – №1. – С.103-113.

8. Підгрушний Г.П Просторово-часові аспекти економічних трансформацій у регіонах України / Г.П. Підгрушний, К.В. Мезенцев, Н.І.Мезенцева // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географічні науки – 2015. - №2. - С. 4–13.

9. Олійник Я. Б. Географія світового господарства (з основами економіки) : навч. посіб. / Я. Б. Олійник ; КНУТШ ; за ред. Я. Б. Олійника, І. Г. Смирнова. – К. : Знання, 2011. – 640 с.